

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת מקץ נדרים כ. - כד:

בהנאה. [ול' רש"י שלפנינו שהקדיש את עצמו לכאן נטה לפי קמא שכ' המאירי].

כ. ואם נשאלו עונשין אותן.

כ' הרמב"ם בפיהמ"ש, אם אנו רואין שעבר עליהם, משמתין אותן, וזה ענין אמרו ועונשין אותן. וכ"כ הרע"ב, ואם עבר על נדרו מנדין אותו. וכ' ע"ז התוי"ט, דהיינו פירושא דעונשין אותן, והיה נראה דטעמייהו, משום דמפרשי הא דאמר בגמ' רב אחא בר יעקב אומר משמתין ליה, לא קאי אדרב יוסף, אלא אהא דקאמר דלעיל עונשין אותו היכי דמי. אבל הרמב"ם [בסוף פ"ד מהל' נדרים] פסק להא דרב אחא על הבית דין דמזדקקי, ולכן נראה דמסברא בעלמא פירשו כן, א"נ במכ"ש, [דמדמנדין הב"ד שזדקקו לו. כ"ש שמנדים לו עצמון]. והמאירי [בפירושא דמתני'] כ' וז"ל, ועונשין אותם שאין נזקקין להתורם עד שינהגו איסור כימים שנהגו היתר, ואם אינם נשמעין משמתין אותם. ולקמן אמירא דרב אחא בר יעקב, פירש אבית דין שיזדקק לו כשלא נהג איסור כימים שנהג היתר, ומסיק, ומ"מ י"מ דר"א בר יעקב אנזיר שעבר קאי, שאם לא רצה לנהוג איסור בעצמו משמתין ליה.

כ. ומחמירין עליהם.

ובגמ' מפרש שאין פותחין בחרטה. ועין בת"י דבירושלמי קאמר דמחמירין היינו מצריכים אנו להטריחו ולשלחו מחדר זה אל חדר אחר, ולומר לו לך אצל חכם אחר שיתירנו לך, וכן אותו חכם לאחר. וכן הוה עובדא בההוא שבא לפני ר' יהודה להתירו והוליו לפני ר' יוסי, ור' יוסי שלחו לפני חכם אחד, ואותו חכם אצל ר' יהודה, והטריחו כ"כ כדי שלא יהא רגיל בכך.

כ. אין נזקקין לו עד שינהגו בו איסור כימים שנהג בהן היתר.

כ' הגרע"א בגליון השו"ע [סי' ר"ח ס"ב], ובנדר שלא לאכול מן פרי פלוני ל' יום, ועבר על נדרו עשרה ימים, ובא ד' ימים קודם תשלום הל' יום לשאלו על נדרו, נלע"ד דא"צ לנהוג עשרה ימים באיסור, כיון דאחר הל' יום אין עליו איסור נדר, אין קונסין אותו רק הד' ימים שעליו הנדר שינהג בהם איסור, שלא להתיר לו וממילא אסורים לו באיסור נדר, והקנס רק שלא להתיר וממילא עומד באיסורו מחמת הנדר. ועיין מש"כ לקמן [סי' רל"ח ס"כ] בשם תשו' שער אפרים [בהא דפסק השו"ע שם שנשבע על הכר ואכלו אפי' כולו, נשאל עליו ונפטר משבועתו, וכ' הגרע"א שם בשם שער אפרים, דדוקא במזיד ואתרו ביה דאיכא עונש מלקות, או בשוגג דאיכא קרבן, אבל במזיד ולא אתרו ביה אין נשאל עליו. יעו"ש דמסיק לה בפלוגתא דתוס' והראב"ד]. ולשיטתו אם נמתין בהתרתו עד שינהגו איסור ד' ימים, לא יהיה לו אכ"כ

כ. נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים וכו'.

כ' הריטב"א [אמתני' דלעיל יח:], וסיפא אשמעינן רבותא דכי פריש נדריה להקל, אפי' בדבר רחוק כגון חרמו של ים וקרבתו של מלכים ועצם שהניח בבית, שומעין לו, דאיסורא דנפשיה הוא וקולר תלוי בצוארו. ודוקא בהני שהם בכלל לשונו אע"פ שהם בדרך רחוק, דכיון דמשמעות הלשון כן ונשמע כן ממה שהוציאו בפיו, לא חשיבי דברים שבלב, אבל כשהוא מפרש בנדרו ושבועתו ענין שאינו בכלל לשונו, ואע"פ שאנו מאמינים אותו בכך שכך היתה כוונתו, אין פירושו כלום, שכל שאינו בכלל לשונו, אע"פ שהיה בלבו אינו כלום, דדברים שבלב אינם דברים. [א"ה, מכאן ואילך לכאן הוא ענין בפנ"ע, ולא ליתן טעם אדלעיל מיניה]. ובעיני פיו ולבו שוים, וכההיא דאמרין התם בשבועות [כו:]: גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים מותר, מה"ט הוא שאין פיו ולבו שוין כדאיתא התם, שהרי בלבו היה לומר חטים ונכשל לו לשונו ואמר שעורים, ובשעורים מותר שלא נתכון לו אפי' לאמירה, ובחטים מותר לפי שלא הוציאו בפיו, ודברים שבלב אינם דברים.

וז"ל הרשב"א [אחר שביאר הטעם דבעי שאלה, משום שכבר גילה לנו שנתכוון להערים ולהוציא דבריו בלשון שיטעו בו השומעים, משא"כ ברישא], ובהא מיתרצא לי קושיא אחריתי, מאי שנא כי אמר לא נתכוונתי אלא לקרבנות מלכים שהלשון מיהא כולל אותו, והלא אפי' אמר בהיפך מה שהוציא בשפתיו נאמן, דהא נתכוון להוציא פת שעורים והוציא פת חטין וכו' פטור, דפיו ולבו שוין בעיני וכו', אלא שכאן ריע טפי, שהוא מודה שפיו ולבו שוין באותו דבר, אלא שהיה בלבו לפרשו בענין שאין דרכן של בנ"א להוציא באותו לשון, בכי הא הוא דאצטרף טפי לאשמועינן וכו'.

כ. בחרמו של ים.

פי' הר"ן ושא"ר, רשת שצדין בה דגים מן הים. וז"ל הריטב"א, פי' מצודות דגים, או מה שמטילין מהספינות לים כשהוא סוער להקל מעליהם. והמאירי הביא די"מ חרוץ [אצ"ל חרוץ] שבים, מלשון האמור בעירובין [מז:]: חרם שבין תחומי שבת. [וכפ"י תוס' שם בשם ר"ח שהוא נקע מלא מים, דאילו לפירש"י שם הוי נמי מצודת דגים שבתון המים].

כ. הרי עצמי קרבן.

פי' הר"ן והרא"ש, שאוסר גופו כקרבן על חבירו. וז"ל המאירי, פירשו גדולי הרבנים שהוא כאומר דמי עלי שחייב להביא דמיו. [וכ"ה בת"י. ולכאן לפי זה, גם כשנאמן לומר שנתכוון לעצם שהניח לו להיות נודר בו, יתחייב מיהת דמי העצם]. אלא שלענין פסק לא יראה כן, אחר שהוא מזכיר לשון קרבן ולא לשון ערך או דמים, אלא שפי' הדברים וכו' ר"ל שאסר עצמו על חבירו

היתר כלל על נדרו, י"ל דלא קנסו כה"ג, ואפשר דקונסין אותו שלא להתיר לו עד שעה אחת קודם תשלום הנדר. וצ"ע לדינא.

[ועיין במאירי שכ' נדר בנזיר וכו' והיה נוהג היתר בעצמו וכו' מן הדין אינו מונה אלא משעה שנוזר, אלא מדברי סופרים חייב אף בזה לנהוג איסור אחר השלמתו כימים שנהג בהם היתר, עד שישלים שלשים מיום שהתחיל במנהג איסור. ומבואר דאף לאחר ששלמו ל' יום של עיקר הנזירות [דבסתם נזיר איירי, דאילו דינא דנזירות מרובה ביאר אח"ז] צריך לנהוג איסור. מיהו בנזירות ליתיה לדינא דהגרע"א, דאף מן הדין קאי באיסוריה אפי' לאחר שהשלים מנינא דשלשים, כל זמן שלא גילח והביא קרבנותיו].

כ. כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא.

כ' בעיין יעקב, נראה מדקאמר המתבייש ולא קאמר נמי כל מי שיש לו בושות פנים, אלא נראה דר"ל המתבייש מאחרים שמביישין אותו ומקבל מהן באהבה, וכדאמרינן [שבת פח:]: הנעלבין ואינם עולבין עליו נאמר ואוהביו כצאת השמש, נמצא שהוא נדבק במדת האהבה שהוא גדול מיראת חטא. [והא דמייטי לה הכא, אולי אתא לאפוקי מי שמביישין אותו ואינו מתבייש מחמת עזות פנים שבו, ולא מאהבה].

כ. בר"ן ד"ה ולענין הלכה. [הב']. וכו' בתוס' חכמי הצרפתים ז"ל וכו', אך החמיר עליו כיון שעבר על נדרו שלא להתירו בחרטה אלא בפתח.

והרשב"א כ' ע"ז, ואינו יורד לסוף דעתם במש"כ כאן שאין פותחין בחרטה, דהא קי"ל כמ"ד בעלמא פותחין בחרטה, ואי משום דמחמירין עליו כאן הואיל ועבר, זו לא שמענו לדברי חכמים בעובר בנדר גמור יותר מנדרים אלו, [דמתני], ותנן וחכ"א פותחין לו פתח ממקום אחר. [כדמסיק הרשב"א לעיל דלחכמים פותחין אף בחרטה, וכשיטת ר"י בתודה וחכ"א. אבל לר"ת ממקום אחר דמתני' היינו דוקא בפתח, ואולי ס"ל לאותו הרב כר"ת].

כ: דאי תימא מלאכי השרת ממש וכו', הא אינהו בקיאי בצורת הולד טפי.

ופי' בת"י, דמלאכי השרת בקיאי בצורת הולד טפי מרבנן, ששומעין בשמים באיזה ענין לוקה. [ואין שייך לומר בזה לא בשמים היא, כמו שביאר הגרא"ו בקונטרס דברי סופרים [סי' ה', אות ד' ה'] דלענין בירור ספיקא דעובדא, מהני לברר ע"פ בת קול כדתנן ביבמות [קכב.], או נביא, כדאמרינן בפסחים [יג.]. שמא יבא אליהו ויטהרנה, [לבר מהיכא דבעינן עדות דשני עדים כשרים], ודוקא לענין ספיקא דדינא לא מהני נביא ובת קול].

כ: הויין לו בנים שאפי' בדורו של משה רבינו לא היו כמותם וכו', ולא כתיב נבונים וכו'.

כ' הקרן אורה, יש לפרש דמדה במדה הוא, דמדת הנבון הוא לחזר אחר המצוה, וכמש"כ רש"י ז"ל בחומש [דברים א', י"ג] דנבון דומה לשולחני תגר שדרכו לחזר אחר הדבר, וזו היתה מדת לאה אמנו לחזר אחר דבר מצוה, ולכך זכתה לבנים נבונים.

כ: היה מוכר חפץ ואמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע.

ופי' הר"ן, קונם דמיו עלי אם אני מוכרו בפחות, [והלוקח אמר קונם המקח עלי אם אני מוסיף לקנות ביותר משקל]. וכן פי' המאירי ז"ל, כלומר קונם המעות עלי מעכשיו לכשאתלם, והלה משיב וכו' כלומר קונם החפץ עלי מעכשיו לכשאקחנו אם אני מוסיף משקל. וכ"כ בנימוק"י, והוסיף, אבל אין לפרש קונם מה שאני פוחת, שכיון שפוחתו, לא יבא לידי קונם. והרא"ש פירש, כלומר קונם ככר זה עלי אם אני פוחת לך מן הסלע, וכ"נ מהרשב"א, וכ"כ הרע"ב. והריטב"א פי', קונם פירות עולם עלי אם אני מוכרו לך בפחות מסלע. והטור והשו"ע [ריש סי' רל"ב] כ' דבין המוכר ובין הלוקח אסרו ככר זה.

כא. מאן תנא ארבעה נדרים וכו' לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה.

וכ' הר"ן ושאר"י, דה"ה לנדרים דאיתקש לנזירות. והקשה בקרן אורה ז"ל, ויש לדקדק מראשון לנדרים יעקב אבינו ע"ה [שאמר] אם יהיה אלקים עמדי וגו' וכל אשר תתן לי וגו', ונענש על איחור נדרו [בר"פ"א, ב']. ולר"ט הא לא חל הנדר כלל כיון שתלה בתנאי, וכן נאמר מפורש וידר

ישראל נדר לאמר אם [נתן תתן את העם הזה בידי] והחרמתי את עריהם וגו' [במדבר כ"א, ב'], משמע דהוי נדר אפי' אם תלאו בתנאי, וכן חנה ויפתח כולם נדרו בתנאי. יעו"ש מה דשו"ט בדיני אסמכתא, ומסיק, ומ"מ צ"ע בכל הני תנאים שהזכרו אצל נזירות ונדרים והקדש אי שייך בהן אסמכתא, ואמאי פליג ר"ט בכולהו, ונדרים האמורים בכתובים י"ל, דנודר בעת צרה שאני, דגמר ומשעבד נפשיה וגם ר"ט מודה, וצ"ע בזה.

כא. א"ל רבינא לרב אשי, א"ל טפי מסלע וכו' נדרא הוי או זירוזין הוי.

כ' הט"ז [סי' רל"ב סק"ה], מדברי הטור והשו"ע נראה כלשון הראשון [שפי' הר"ן, דמספק"ל משום דנחית לדיוקא כולי האי], שהרי כתבו מעט פחות משקל, ופשוט שמוחמת אותו מעט לא מיקרי הרחקה כולי האי [לטעמא דל"א שפי' הר"ן דמספק"ל משום דמרחקין], אלא על כרחך כלשון הראשון, והטעם כיון שאומר לשון המורה על הקפדה בדוקא, ופירוש מסתבר הוא, דהכי מצינו גם בחו"מ [סי' פ"ד ס"א] שם [לענין חיוב שבועה במלוה הפוגם שטרון], ואפילו דקדק בחשבונו לצרף פחות משוה פרוטה, לא אמרינן כיון שדקדק כ"כ קושטא קאמר, עכ"ל, והטעם שם, דקא מערים לומר כן שיאמינו לו הדיינים, ומספקא לתלמודא גם בנדר בלשון זה, אם נאמר שכל זה היה מן הזירוז שחבירו יסבור שדוקא קאמר, או לא. אבל בלשון השני הוא תמוה, מה לי כשהם מחולקים תחילה בשקל אחד או ביותר קצת. [דהר"ן לא כ' פי' השני אלא באומר חמשה דינרין, ובת"י כ' ארבע דינרין ומחצה, אבל במעט יותר מד' דינרין אין סברא לומר דחלוק מדינא דמתני']. אמנם הב"י והפרישה כ' לפרש ד' הטור כפי' בתרא בר"ן וכהרא"ש, ומשום שאין דרך להפליג כי אם בדמי חצי המקח, ולא ביותר, אפי' מעט. וכ"ה במאירי, דמספק"ל משום דנתרחקו זה מזה יותר מחצי השיעור. [דמשמע דקאי אהא דכ' לפי' קמא באומר סלע ופרוטה, דלא פליג עלייהו אלא בטעמא].

כא. בר"ן ד"ה שניהם. וטעמא דמילתא, לפי שדרכן של מוכר ולוקח בכך, ומשו"ה לא מיקרו דברים שבלב.

וז"ל הריטב"א, וכי תימא וכי שניהם רוצים מעיקרא מאי הוי, דמ"מ לא פירשו בשעת נדרם, והווי להו דברים שבלב דקיי"ל שאינם דברים. איכא למימר, דחכמים ירדו לסוף דעתם של בנ"א, כשנודרין על דרך זה אינם נודרים כדי שיתקיים נדרם [כלל], אלא לזרז חבירו, ואלו הם דברים שבלבו ובלב כל אדם, ואומדנא דמוכח הוא. דכה"ג הוי כמאן דפריש. [וצ"ע לפ"ר, דהא מבואר בתוספתא [הובא בר"ן ושאר"י] דאסור לנדור כה"ג, ואיך אפשר שיהא סתם דעת בנ"א לנדור באופן האסור. אמנם י"ל למאי דקיי"ל דנדר ממש ודאי אסור לנדור [אם לא בעת צרה], כמבואר בפ"ק [ט,] ובדאי קיל איסורא דנדר זירוזין מאיסורא דנדר גמור].

כא. בר"ן ד"ה גרסינן בירושלמי. פירוש בשאין מעמידין דבריהם שאומר שלא נדרו בדוקא אלא לזרז, אבל מעמידין דבריהן לומר שבדוקא נדרו וכו'.

והמאירי כ', פירשו בקצת תוס', מעמידין שנושא ונותן עם אחרים שלא עם בעל המקח, ומכיון שיש שם מעמידים על אותו שער והוא נודר על דבריהם, נדר מדוקדק הוא, אבל כשאומר מאליו זה על משא ומתן שיש לו עם המוכר לבד, א"צ היתר. וי"מ מעמידין, שמחזיקין דבריהם הרבה עד שהדבר מוכיח שבכוונה גמורה הם נודרים. והטור [ריש סי' רל"ב] כ' וז"ל, ודוקא כשאין מעמידין דבריהם אלא שניהם נתרצו בשלשה דינרים, אבל אם לא נתרצו אלא זה בסלע וזה בשקל ונתבטל המקח, [פירוש, ולאחר שעה חוזרין ונתרצו יחד, שהלוקח נתן סלע או שהמוכר נתנו בעל שקל. פרישה], ודאי לנדר גמור כוונה וחל הנדר, וכל מי שיעבור על נדרו [פירוש שיאכל ככרו. פרישה], הרי זה חילל דבריו. וז"ל הנימוק"י, כלומר, שאם העמידו דבריהם שלא חזרו בהם בעוד שעסוקין באותו ענין באותו מעמד, גילו דעתם שנדרו בדוקא, ושוב אינם יכולים לפחות או להוסיף במעמד אחר.

[וכ' הר"ן לקמן [כג. וציינו הגרע"א כאן] דאף במעמידין פותחין פתח לומר אילו הייתי יודע שהלוקח לא יתן בו סלע, כלום היית נודר, אם אמר לאו, מתירין אותו [וכדפתחין התם להווא שהדיר אשתו שלא תעלה לרגל

ועברה על דעתו ועלתה לרגל, ופתח לו ר' יוסי אילו היית יודע שעוברת על דעתך ועולה לרגל כלום היית נודר]. ובגילוינו הש"ס כאן הביא ד"ז מתשו' הרדב"ז, וצ"ב].

כא. בר"ן ד"ה גרסינן בירושלמי. תו גרסי' התם, היה מעמיד אצל זה, ואצל זה אינו מעמיד וכו', וה"פ היה מוכר חפץ לשנים וכו'.

בקרן אורה הביא גירסת הרא"ש [ס' א'], היה זה מעמיד וזה אינו מעמיד, היינו הלוקח והמוכר, ואם אחד מהם נדר לזרז בלבד, אפי' השני מעמיד דבריו, בטלו דבריו. וכ' ע"ז דטעמא בעי, כיון דהלוקח או המוכר אומר דלנדר גמור נתכוין שלא לפחות מסלע או שלא ליתן יותר משקל, אמאי אין נדרו נדר, דאטו מתני' דוקא בנדרו שניהם מיירי, הא ה"ה אם לא נדר אלא אחד ואינו מעמיד הוי נדרי זירוזין, ובמעמיד הוי נדר אע"ג דהשני לא נדר כלל, וכי מפני שהשני נדר ג"כ לזרז תיבטל נדרו של ראשון. ואיכא הוא דאפשר לומר, אם הראשון אינו מעמיד והשני מעמיד, בזה אמרינן דמסתמא גם השני נדר לזרז בעלמא, כיון דהראשון אינו מעמיד, [ומה שזה השני מעמיד דברו, אמרינן דדעתו דוקא אם גם הראשון יהא מעמיד], אבל אם הראשון שנדר מעמיד דבריו, מה יועיל מה שהשני אינו מעמיד, [דהא בשעה שנדר הראשון עדיין לא נדר השני כלל]. וצ"ל דבזה ג"כ אמדינן דעת הנודר כיון דזה אינו מעמיד נחא ליה ג"כ שלא להעמיד דבריו. [וצ"ב, דבשעה שנדר לא ידע שידור גם זה אחריו, כדי שיתלה נדרו בנדר של זה].

ועיין בקרב"ן [אות ג'] שכ', דהרא"ש פירש הירושלמי כמש"כ הטור. דמעמידין היינו שלא נתרצו לג' דינרין אלא זה לסלע וזה לשקל, ונתבטל המקח, [והו"ד לעיל], וראיתו, מדמייית הרא"ש דינא דהר"ן בשם ר"א ממיץ ולא בשם הירושלמי. [ולאהי פירושא אולי לא תקשי קושית הקרן אורה. ויל"ע],

כא. בר"ן ד"ה גרסינן בירושלמי. ונראה וכו' מוכר יכול ליתנו בפחות משלשה ולוקח יכול ליתן בו יותר משלשה וכו'.

הרמ"א [בס"י רל"ב ס"ב] הביא דבריו בזה"ל, ונחרצו שניהם בג' דינרים או בפחות מעט או ביותר מעט. ודקדק הט"ז [סק"א] דס"ל דלא התיר הר"ן אלא בסך ממוצע בין שניהם, שיהא קרוב לזה כמו לזה, דהיינו שלשה, וכן פחות או יותר מעט נחשב בכלל סך ממוצע, משא"כ בסך מרובה לא נקרא ממוצע אלא קרוב לזה יותר מלזה ואסור, והוי בכלל מה שאסר הר"ן בסלע ובשקל, דלאו סלע ושקל מכוון דוקא קאמר. אמנם הש"ך בנקה"כ כ', דהרמ"א לא נתכוון אלא לאפוקי שקל וסלע.

כא: הכא ספיקא הוא וכו', תבעי.

וכ' הר"ן, ולא איפשיט בעיין ונקטינן לחומרא. וכ"כ הרמב"ן בהלכותיו, והרא"ש בפסקיו, והרשב"א והנימוק"י. וז"ל המאירי, ולא הובררה, ומתוך כך פסקו רבים להחמיר. ונראין הדברים להקל, שדרך זירוזין זה לגדוש זה למחוק עד שיבואו שניהם לדבר הממוצע.

והרמב"ם השמיט האבעיא. וכ' החת"ס, כ' הכס"מ [בפ"ד ה"ג] שסמך עצמו מדלא כתב להתיר ממילא נשמע שאסור. [וז"ל הכס"מ ויש לתמוה על רבינו שהשמיטה, ואע"פ ש"ל דכיון שלא כתב להתיר אלא בזה אומר סלע וזה אומר שקל, ממילא נשמע שאם הפליגו יותר אינו מותר, מ"מ לא הו"ל למישתק מלכתבה בפירוש]. ודבריו צ"ע, דהו"ל להשמיענו שאינו אלא ספק איסור, כדרכו בכל מקום. ע"כ נלע"ד דהרמב"ם לא גרס בסיום הש"ס "תיבעי", דהוי כמו תיקו וכאילו וסתפק הש"ס בדינא, אלא הספק הוא בכונת הנודר, וכיון שאין מחשבת לבו גלוי לפניו בהכרח, שוב ממילא אזלינן בתר דיבור פיו, דדברים שבלב שאינם מוכרחים ומבוארים, אותן דברים שבלב לא הווין דברים, ואסור בודאי מה"ת. [ולכא' לפ"ז ה"ה והוא הטעם י"ל בדעת הטור שסתם לאיסור, ולא כ' שהוא מספיקא. והכס"מ שכ' דהטור פסק לחומרא כהר"ן והרא"ש [וכ"כ גם בב"י], משום דאיהו ס"ל דגם להרמב"ם מספיקא הוא דמחמירין].

כא: ארבעה נדרים הללו צריכין שאלה לחכם.

כ' בת"י, נראה דאפי' למ"ד צריכין שאלה, לא הוו כשאר נדרים שיהא צריך חרטה, אלא אומר החכם מותר לך בלא שום חרטה, ובירושלמי קאמר כל הנדרים פותחין להם פתח ממקום אחר, ואלו פתחן בצדן, משמע דצריכין פתח כל דהו, שיאמר לו כלום נתכוונת אלא לזרז חבירך.

כא: בר"ן ד"ה אין חכם מתיר. שכל נדר שהוא נותר בפתח וכו' ונמצא נדרו בטעות וכו'.

בגליון מהרש"א הביא מתשו' מהרי"ט, שהוכיח מכאן דנדר הניתר ע"י פתח א"צ התרה מדאורייתא, אלא מדרבנן, כיון דאינו ברור כ"כ כמו הארבעה נדרים, וצידד לומר דגבי נזירות שמשון דאין לו התרה, אוקמיה אדאורייתא כשמצא פתח, וניתר בלא כלום.

כא: בר"ן ד"ה אילו היו עשרה בנ"א. גרע מפתח משום דלא היו עכשיו י' בנ"א שיפייסוהו וכו', ועדיף מחרטה וכו'.

וכ"כ הרשב"א. וכ' ע"ז בתוס' ר"ד, אין אלה אלא דברים בדויים ותפלות, שאומרים לו דברים שלא היו והוא מתחרט בדבר שלא ראה, בודאי כשעושים פיוסים לפניו עכשיו, ואומר (לך) [לו] אילו היו עושין לך בשעת נדר כאלו, היית נודר, והוא אומר אילו ידעתי שכן היו עושין לי לא הייתי נודר, זו היא חרטה יפה וכו', ולא שיאמרו לו אילו עשו לך אז כלום היית נודר, שמה חרטה היא זו, הרי אז לא פייסוהו, אלא ודאי זו היא חרטה גמורה כשמרבים לו עכשיו פיוסים, ואומר לו אילו ידעת מתחילה שכ"כ עתידין לפייס אותך שלא תעמוד בנדרך, היית נודר וכו'. אבל אם לא יראה הפיוס בעיניו במה יתחרט.

תדע שצריך לראותו בעיניו, דהא אמרינן לקמן דרב סחורה ור"ש דהוה נדרא למישרא, וכל מה דהוה אמרי להו אדעתא, דהכי מי נדרינו הוה אמרי אין וכו', אמאי לא אמרו להו אילו היה מלך וכהן גדול מפייסים אתכם כלום הייתם נודרים, ואם לא היה מלך וכה"ג, יאמר להם נשיא וראש ישיבה, או מלכי גויים, אלא ש"מ צריכים שם באותה שעה י' בנ"א ופייסוהו וכו', ה"נ הכא וכו' כגון שהיו עומדין שם באותה שעה י' בנ"א ופייסוהו וכו', עכ"ל בקיצור. וז"ל הרא"ש, אילו היו עשרה בנ"א שיפייסוך, כלומר שמפייסין אותך עתה. וכ' עוד [בד"ה קסבר], ונולד לא הוי כי מצוי הוא שיקפידו קרוביו ואוהביו של אדם על מה שנדר. ובשיטמ"ק כ' בשם הרא"ם וז"ל אילו וכו', כלומר בנ"א שיחוסו עליך לפייסך מכעסך, לא היית נודר, והרי הן עתה חוששין על כעסך, והתירו. וזו פתיחה גמורה הוא, דתולה נדרו בדבר אחר ולא בחרטה, ואע"ג דאין פותחין בנולד, לא נולד גמור הוא, אע"ג דלא הקפידו עד עתה, דדבר המצוי אינו קרוי נולד לקמן, וזה מצוי שכל אוהבים מקפידים על צער אוהבים.

וז"ל הריטב"א, ואומרים לו אילו פייסוך באותה שעה כולן אלו בנ"א שפייסוך אחרי כן, כלום נדרת, ואילו אמר הן, נמצא שעל דעת כן נדר שאפי' פייסוהו אחר נדרו לא יתפייס להם ואין כאן פתח, אבל אם אמר לאו, נמצא שלא נדר על דעת כן והוי פתח, שהרי יש כאן דבר שנתחדש לגמרי שפייסוהו בנ"א אלו אחר נדרו. ואפי' היה דעתו בשעת נדרו שיפייסוהו מקצתם ועכשיו פייסוהו כולם אפי' בזאח"ז, א"נ שהיה דעתו שיפייסוהו כולם [בזאח"ז ועכשיו פייסוהו כולם] כאחד, הוי פתח, שהרי לא עלה על דעתו בשעת נדרו ודבר מחודש הוא.

וז"ל הת"י, ומיירי בעשרה בנ"א בינוניים שאינו לא אביו ולא רבו, שאם היה מזכיר לו אביו או רבו, היה בוש לומר שלא היה שומע לקולם וכו'. [א"ה, אולי נתכוונו לתרץ בזה קושית התוס' ר"ד מעובדא דרב סחורה ור"ש, אמאי לא לימא להו אילו מלך וכהן גדול היו מפייסין אותך וכו']. וגם זה דבר תימה היאך מועיל חרטה כזו, והרי לא באו עשרה בנ"א, ואמר הר"מ, דלפיכך אנו סומכין על חרטות כאלו, דמן התורה אין צריך חרטה, אלא החכם מתיר בלא שום חרטה, דכתיב לא יחל דברו, הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו, ורבנן הוא דתיקנו לפתוח בחרטה כדי להכחיש כח הנדר ויהא קל להתירו.

בר"ן ד"ה א"ל תהא כבעית. כלומר שיהא הנדר מותר כרצונך.

[וכע"ז כ' הריטב"א]. וכ' בהגהות טל תורה למהר"ם אריק, מדברי הר"ן משמע דלשון זה גופא הוי ההתרה כמו שאומר מותר לך, אבל בפ' הרא"ש כ' תהא כבעית, [תהיה כרצונך] והתיר לו, משמע דסובר דמלבד הלשון "תהא כבעית", אמר לו אח"כ לשון התרה ממש. ועל כרחך דסובר תהא כבעית לבדו אינו מועיל, כי אין הלשון מבורר וכו', דעכ"פ לשון מבורר בעינן, אבל תהא כבעית גרידא לא מוכח כ"כ לישנא דהתירא.

כא. ברש"י ד"ה קסבר אין פותחין בחרטה. שאין חכם רשאי לפתוח ולומר לו נדרת אדעתא דהכי, אלא הנודר הוא יתחרט תחילה וכו'.

וז"ל התוס' ר"ד, והאי פותחין הוא כמו "פתח פיך לאלם", שהוא אינו יודע לומר נתחרטתי ואנו שואלין אותו כלום נתחרטת בנדרך וכו', לא עבדינן הכי, דשמא אינו מתחרט בכל לב, אלא כמו ששומע מן החכם כך הוא משיב, שאילו היה מתחרט בכל לב היה אומר בעצמו לחכם נתחרטתי במה שנדרתי, ודמי האי למאי דאמרינן בפ' חזקת הבתים [מא]. כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה, שהוא צריך לומר אתה מכרתה לי אתה נתתה לי במתנה ושטרא הוה לי ואירכס, ואם לא טען הוא כך, אין ב"ד פותחין לו פתח לומר דלמא הוה לך שטרא ואירכס וכו', אלא טענת שקר היא זו שמשימין לו בפיו, דאי הו"ל שטרא איהו הוה קטעין הכי, ה"נ השתא אם לא יאמר הוא בעצמו נתחרטתי, אין פותחין לו לומר שמא נתחרטת, שמא נשים טענת שקר בפיו וכו'. [יעו"ש שהאריך].

כב. הנודר כאילו בנה במה וכו'.

רש"י פי' [ע"פ הירושלמי פ"ו ה"א] כאילו בנה במה לעבודת כוכבים. אבל הר"ן והרא"ש פירשו, כאילו בנה במה בשעת איסור הבמות, וכ"פ רש"י בגיטין [מז]. [ומקור האיסור לבנות אע"פ שלא הקריב, מבואר ברמב"ם פ"א מהל' בית הבחירה ה"ג] וז"ל, כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות לבנות בהן בית לה', ולהקריב בהן קרבן וכו', שנא' ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלקים וזה מזבח לעולה לישראל, ואומר זאת מנוחתי עדי עד עכ"ל. ולפ"ז בזמן איסור הבמות כשהיה המשכן במדבר או בשילה אין איסור לבנות במקום אחר, רק להקריב. ויל"ע].

כב. כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו.

כ' בבן יהוידע, י"ל מה הם מיני גיהנם. ונ"ל בס"ד, יש גיהנם של אש, ויש גיהנם של ברד, ויש גיהנם של עשן בלבד, והכועס נראי בו ג' מראות אלו, יש כועס נראי פניו אדומים, ויש יתחוורו פניו, ויש כועס נופח הבל ורוח חזק והרי זה כנגד גיהנם עשן. ועוד נ"ל, יש גיהנם בחיים, והם יסורין שדומין לגיהנם, כמו שארז"ל שלשה אין רואין פני גיהנם, דקדוקי עניות, וחולי מעיים, והרשות, דהיינו שיש לו נושים שתובעין אותו, וי"א גם מי שיש לו אשה רעה, וכיון דאלו ניצולין מן הגיהנם, ש"מ דיסורין אלו הם דומין לגיהנם, וזה הכועס ראוי שכל אלו היסורין שדומין לגיהנם ישלטו בו.

והח"ח [שמיה"ל שער התבונה פי"ג] כ', דלכל עוון בפני עצמו יש בגיהנם עונש המיוחד לאותו העוון, ועי' מדת הכעס בא האדם כמעט לכל מיני העוונות, למתבונן ברוע המדה היא וכו', לכן אמרו כל מיני גיהנם שולטין בו. וז"ל המאירי, כל מיני גיהנם שולטין בו, ר"ל שהוא פתח ושוורש לכל עבירות שבעולם, ונמצא בסיבתו מוכן לכל מיני עונשין.

כב. דלמא ח"ו אחזיקי ידי עוברי עבירה.

כ' בשיטמ"ק בשם הר"צ, הוא שאל לר' יוחנן רבו אם הוה איסורא בדבר כשחזיק ידי עוברי עבירה כשאמר לו לקרב מיתתן, דנהי נמי שלא היה יכול לחיות מחמת מכה ראשונה, מ"מ עכשיו על פיו קרב מיתתו. [ומבואר דחשיב מיהת חיי שעה אף לאחר ששחטו. ומשמע עוד דמשום גרם קירוב מיתה חשש עולא, ולא משום איסור חנופה על מה שעשה כבר ההוא חזאה, כדמשמע בתוס' בסוטה [מא.]. הו"ד לקמן בסמוך]. ולא תקשי איך שרי במקום סכנה, הא רציחה ביהרג ואל יעבור, דכבר כ' המנח"ח [מצוה רצ"ה רצ"ו, אות ז' ואות כ"ח] דארציחת טריפה לא שייך מאי חזית, ותו דדילמא גרמא שאני. וצ"ת].

ולכאו' נראה דאותם חוזאי יהודים היו, דאם היו גויים, מה עבירה יש כאן שהיה עולא דואג עליה וכו', והיה תמיה ר' יוחנן עליו דעולא, איך היה

מפחד ממנו מאחר שנכנס בגבול א"י שהוצרך להחניפו ולסייע ידי עוברי עבירה, ומזה נראה קצת שגויים היו, מדקא מתמה ר' יוחנן על אשר היה עולא מפחד מן הגויים. [וצ"ב לכאו', דהא קללת לב רגז [דמקשה מינה ר' יוחנן] אישראל נאמר. ואולי ס"ל ד"לב רגז" אינו לשון רוגז וכעס, אלא כתרגומו "לב דחל", ותמה על פחדו של עולא]. ע"כ בשם הר"צ. ובשם הרא"ש כ' דישראלים היו. וי"מ גויים היו, ואעפ"כ היה ירא עולא שמא חזיק יד עוברי עבירה, שבני נח מצווין על שפיכות דמים, ותמיה היה ר' יוחנן על לבבו של עולא היאך נתפחד. ואינו נראה, שאף בא"י כמה פעמים נתפחדו מישראל.

וז"ל המאירי, אסור לסייע עוברי עבירה, ולא סיוע ממש או נתינת עיצה על העבירה, אלא אף לחזקם בדברים או לשבחם על מה שעשו אסור, והוא הנקרא חזוק ידי עוברי עבירה, ובמקום סכנת עצמו מיהא מותר, אחר שאינו מסייע ממש ולא נתן עצה, והוא שאמרו כאן עולא וכו', ואמר ליה אין פרע ליה בית השחיטה, כאדם שמראה עצמו שמח במה שעשה חבירו ומחזקו שיפליג הדבר לפרסמו, ומ"מ כבר מת ואין פריעת בית השחיטה עושה בו דבר וכו'.

כב. א"ל את נפשך הצלת.

הגרע"א ציין לדברי תוס' בסוטה [מא: בד"ה כל המחניף], וז"ל שם, [אהא דאמר כל המחניף לחבירו סוף נופל בידו], יש לפרש שלא במקום סכנה, אבל במקום סכנה מותר, כי ההיא דפ' ארבעה נדרים וכו'. עכ"ל. והו"ד במג"א [ס' קנ"ו, וצינו הגרע"א בסוטה]. אבל הר"י בשע"ת [ש"ג, אות קפ"ח] כ', וחייב אדם למסור עצמו לסכנה ואל ישיא את נפשו עוון אשמה כזאת, ואמרו רבותינו [סוטה שם] על ענין אגריפס שהיה קורא בתורה, וכשהגיע לפסוק זה לא תוכל לתת עליך איש נכרי וגו' זלגו עיניו דמועות, ואמרו לו אחינו אתה, באותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה, על שהחניפו לאגריפס. עכ"ל. והביאו הח"ח בפתיחה [לאוין אות ט"ז]. ובהשמטות שבסוף הספר כ' ע"ז, עיין בסוטה מא: בתוד"ה כל, דלכאו' מנגד לזה. ועיין במנורת המאור כלל ג' פ"א וב' שלכאו' סותר את עצמו בזה.

כב. כב. א"ל ההוא שעתא לא עברינן ירדנא.

ופי' הר"ן, דעבר הירדן לא נתקדש להבאת העומר ולמקצת קדושות. וכ' ע"ז הקרן אורה, לא נתבאר זאת לא במשנה ולא בגמ' דהעומר אינו בא מעבר הירדן. גם מש"כ למקצת קדושות, לא ידענא מאי נינהו. ולענין ביכורים הוא דאיכא פלוגתא אי מביאין מעבר הירדן, משום דאין זה שבח ארץ, אבל לכל הקדושות הרי היא כארץ ישראל, אם לא לאחר שבטלה קדושת הארץ, ובביאה שניה לא קידשוה, ואינה קדושה לכל מילי, ומאי איריא הבאת עומר. אבל הסרת לב רגז נראה דאינה אלא בארץ שבעה עממין, דבגלעד שכחי רוצחים, וכדאיתא במכות [ט].

ועיין בברכ"י [או"ח סי' תפ"ט] שהאריך בזה, והביא דברי הר"ן, וגם דברי רש"י בסנהדרין [יא:]: ובמנחות [פג:]: דמביאין עומר מעבר הירדן, [וגם הגרע"א כאן ציין לדברי רש"י אלו], ומש"כ רש"י כאן לא הוינן בתחום א"י, כ' ליישב, דכוונתו לומר א"י השלימה בקדושתה וראויה להשראת השכינה, א"נ אפשר דסבר רש"י דעולא ודעימיה לא אתו דרך ארץ סיחון ועוג, רק מדזכותא אחריתי כגון דרך עמון ומואב. ובסוף דבריו כ' דיתכן דכוונת רש"י שם לעבר הירדן המערבי, ולא לארץ סיחון ועוג, [וכמש"כ בס' כפתור ופרח, וכן הוכיח הברכ"י בדעת הרמב"ם והסמ"ג דמתני' דשלש ארצות לשביעית מיירי בעבר הירדן המערבי]. ומה שנתקשה הקרן אורה מאי נינהו שאר קדושות, עיי"ש בברכ"י דשו"ט לענין תרומות ומעשרות, ועגלה ערופה, ומעשר בהמה, מיהו אפשר דלא תליין כולהו בקדושת הארץ.

כב: כל הכועס וכו' משכח תלמודו.

בפסחים [סו:]: אמר ר"ל כל אדם שכועס, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, ממש דכתיב [במדבר ל"א, יד] ויקצוף משה על פקודי החיל, וכתוב [שם כ"א] ויאמר אלעזר הכהן וגו' זאת חוקת התורה וגו', מכלל

דמשה איעלם מיניה. [וכ"ה בספרי שם]. [ומדלא מייתי להיה הכא ולהך דהכא התם, נראה לכא' דשני ענינים הם, ומשני מקראות. אמנם בעיני יעקב כ', דהך דמשכח תלמודו יליף מהיהא דמרע"ה, [ומייתי דברי הספרי והגמ' בפסחים]. ועיי"ש עוד שכ' דמה"ט נמי אמרינן דאירא דארץ ישראל מחכים, כי הכועס חכמותו מסתלקת ממנו ומוסיף טפשות, משא"כ בא"י שמוסתלק ממנו מדת הכעס, על כן הוא מחכים].

כב: אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד.

כ' בס' בניהו, פירוש, אם לא חטאו בעגל קודם ירידת הלוחות, היה נעקר יצה"ר מלבבם לגמרי, ואז לא היו צריכים לכל התוכחות שנכתבים בספרי נביאים וכתובים, וגם לא היה להם כל המקרים הרעים שנכתבו בספרי נביאים וכתובים. עכ"ל. ומש"כ דאלמלא חטאו בעגל קאמר, בשיטמ"ק כ', אילו לא חטאו ישראל בעגל ובעצת מרגלים. ומש"כ דהיה יצה"ר נעקר מלבבם ולא היו צריכים לתוכחות הנביאים, בפ"י הרא"ש כ' ז"ל, דהיו מקבלים על הגיונם [של חמשה חומשי תורה וספר יהושע] שכר וזוכין לחיי העוה"ב כמו עתה בכל התורה שלומדין.

כב: אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע.

הקשה מהרצ"ח, הרי כמה הלכתא גברותא למדו חז"ל מדברי נביאים, דיני אבילות למדו חז"ל מקרא דחזקאל [מו"ק טז. וכו']; הרבה דיני תפילה למדו חז"ל מדברי עלי ותשובת חנה [ברכות לא.]. ודיני קריעה וניחום אבלים למדו מן איוב וכו', וא"כ אפי' אם לא חטאו ישראל ולא הוצרכו לתוכחת מוסר, עכ"פ דינים חדשים הנלמדים מן הנביאים היה נחוץ להודיעם.

אולם האמת כדברי הרמב"ן בס' המצוות סוף שורש שני, דכל הנהו הלכות הנלמדות מדברי נביאים, כולם הלכות למשה מסיני הם, כמ"ש [סנהדרין כב.]. תענית יז: [עד דאתא יחזקאל מאן אגמרינהו, היינו בעל כרחך לא היה יחזקאל המחודש בדבר, דהרי אין נביא ראשי לחדש דבר [מגילה ג. וש"ד], ומשני הש"ס הלכתא ניהו ואתי יחזקאל ואסמכיהו אקרא, דבכה"ג לא חידש הנביא מאומה, דהרי מקודם לכן היו נהוגים מתורת תושבע"פ, עכ"ל הרמב"ן וכו', וא"ש דברי הש"ס כאן.

כב: מפני שערכה של ארץ ישראל היא.

רש"י פי' ערך חלק של כל שבט ושבט. ומפי' הרא"ש משמע דהיינו גבולות הארץ סביב. וז"ל המצפ"א, פי' שיעורה בארכה ורחבה כמה, ונפק"מ לענין קביעת ערי מקלט, דכתיב ושלשת את גבול ארצך, וא"כ צריך לדעת מדת א"י וכו', וגם שיעורה בגובה מבואר בס' יהושע איזהו הגבוה מכולן. ונפק"מ לביהמ"ק כדאיתא בזבחים. [נד: דביהמ"ק בגובה א"י הוא, אלא שעשאוהו נמוך מעט מעין עיטם [שהוא הגבוה שבא"י], משום דכתיב ובין כתפיו שכן].

כב: אין נזקקין לאלקי ישראל וכו'.

כ' בגילויני הש"ס, אולי הטעם מפאת דאם יתירו לו, נמצא שלא הועילה שבועתו כלום, דחכם עוקר מעיקרו, והו"ל למפרע ממ"ש [צ"ל מש"ש, ור"ל מוציא שם שמים] לבטלה. ומובן בזה רש"י ד"ה חוץ מקונם אשתו, שכ' לפי שאמרה תורה [שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים לעשות שלום בין איש לאשתו], משו"ה משום שלום וכו' לא איכפת לן נמי אי תיגלי מילתא למפרע דהזכר שם שמים לבטלה, ועיין שו"ת הלכות קטנות וכו', ועיי"ש ס' ט"ו, בנודר להתענות ונשאל, אי יהיו ברכות ענינו למפרע ברכה לבטלה.

כב: ופתח פיתחא לנפשיה וכו'.

כ' הר"ן [נדפס כג.]. לא שיתיר רב סחורה לעצמו, דהא קיי"ל לא יחל דברו, הוא אינו מיחל, אלא שמצא פתח שהיה יכול להיות ניתר בו. וז"ל הרשב"א, פירוש, מצא פתח היתר, ולא שהתיר לנפשיה ע"י פתח זה, אלא לאחר שמצא פתח זה חזר לו אצל רב נחמן והתיר לו, או אצל חכם אחר,

משום דקיי"ל לא יחל דברו, שהוא אינו מוחל אבל אחרים צריכין למחול לו, והא דלא אמרינן הדר לקמיה דר"נ, דילמא משום דאיכסיף דרתח עליה ר"נ על שנדר נדר חמור כ"כ שלא היה מוצא לו פתח, וא"נ שכל עצמו לא בא לפניו להתיר, אלא למצוא לו פתח, ואחר שמצא הוא לעצמו, הלך לו אצל חכם אחר והתיר לו. כן נראה לי.

ובפירושו ראינו לעיל בריש שמעתין ענין ז"ל, והלכתא אפי' ת"ח לא מצי למיפתח בחרטה, ומיהו אי אשכח מילתא דלאו אדעתא דהכי נדר, מצי למישרי נדר נפשיה אגב ההוא מילתא, הואיל ולא היה נדר בעולם וכדאמרינן לקמן, עד כאן. נראה שהם מפרשים דפתח פתחא לנפשיה ושורא לנפשיה, וכי כתיב לא יחל דברו שהוא אינו מוחל, דוקא בחרטה. ואינו מחוור כלל. [במצפ"א כ' ע"ד הר"ן, דלפ"ד הרשב"א המובא בשעה"מ דע"י פתח מפר לעצמו, א"ש. וכפה"נ לא היה לפניו חי' הרשב"א, שהביא שיטה זו ודחאה].

כב: בר"ן ד"ה חוץ מקונם אשתו. ואיכא מ"ד דטעותא היא וכו', אבל הרשב"א ז"ל כ' וכו'.

וז"ל הרשב"א, יש לי לומר, דארבעה נדרים שהתירו חכמים, היינו בשהלך לו ולא נודע אם נדר בדוקא או לא, א"נ בנשאל באיזה צד נדר ואמר שכחתי, דבענין זה אנו אומרים דמסתמא לא נדר בדוקא אלא לזרז או בשגגה, וכן כל שאר הנדרים שהתירו, לפי שירדו חכמים לסוף דעת הבריות שאין נודרים בכענין זה בדוקא, אבל אילו בא לפני חכם ואמר שנדר בדוקא, בכה"ג נדר גמור הוא וצריך שאלה לחכם וכו'. וכן נמי במדיר את אשתו מחמת שחשב שגנבה את כיסו ונמצא שלא גנבה, מאחר שלא המתין לידע אם גנבה אם לאו ומיהר להדירה, אע"פ שאמר שהכתה את בני ושגנבה את כסי, אם יודע בעצמו שכל עצמו לא נדר אלא מחמת זה בלבד ואילו לא גנבה לא היה מדירה, ה"ז מותר וא"צ לישאל, אבל אם בא לפני חכם, אין אומרים לו מיד מותר אתה, אלא נזקקין לו ושואלין אותו, כיון שבא לישאל, שמא לנדר גמור נתכוונת בין גנבה בין לא גנבה.

והריטב"א כ', וקא סבר רבי אסי כרב אסי דלעיל [כא:]. בארבעה נדרים צריכי שאלה, א"נ דשאני הכא דאיכא הזכרת השם, ומשו"ה בעי שאלה, ומשום דהוה בטעות אית לה התרה מיהת אע"ג דאית בה הזכרת השם.

כג. א"ל האי לאו נולד הוא דשכיחי אפיקורי דמצערי רבנן.

בשלמי נדרים הביא מתשו' מהרי"ט שכ' ז"ל, אע"ג דסיבת ההכאה לא מסיק אדעתיה שיקום הכובס לחוס על כבודן של חכמים ויכנו הכה ופצוע, דמי שהוא פוקר במילתא דשייך ביה שכיחי דפקר, אבל לא שייך שיחוס על כבודן של ת"ח אם יש להם צער, דאין שונא אוהב, אבל כיון שההכאה עצמה שכיח דמצער לרבנן בהנאתו, אפשר הוא שיצערנו גם על סיבה קלה על עסקי הנדר, הלכך לא נקרי נולד אלא מצוי וכו', עכ"ל המהרי"ט. וכו' בשלמי נדרים דמלשון הרא"ש [בד"ה שכיחי] שכ' מצערי ת"ח אחרים "כי האי עובדא", משמע קצת שלא כדברי מהרי"ט.

וז"ל הנימוק"י, ואמרינן דאפי' דבר זה שכיח הוא, שאפיקורסין שכיחי לבקש עילה שיוכלו להכות רבנן, ומצי לאסוקי אדעתיה דמשום דמצערי רבנן אנדריה הוה משכח עילה ומחי ליה אפיקורא. א"נ שכיחי שמפקרין עצמן במעשיהן להכות מאן דמצערי רבנן. [ולפי' בתרא אין הכונה כאן לגנאי הגהות טל תורה].

כג. א"ל אילו הוה ידעת דעברת על דעתך וכו', א"ל לא, ושרייה רב יוסף.

הקשה הבית מאיר [הו"ד בשלמי נדרים], להך דיעה מביא הר"ן לקמן [כד. בד"ה הריני כאילו התקבלתי] דגם בביטול מעשה כגון שאומר קונם נכסי עליך אם תלך למקום פלוני, יכול לומר לו, לך והרי הוא כאילו לא הלכת, מפני שאותו תנאי לא אמר אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך, ועכשיו שאינו חושש אם ילך אם לא ילך, כבר נשלם רצונו וכו', א"כ מאי הוצרך אביי לבקש פתח למצוא לו התרה, הלא היה יכול לומר לה הרי הוא כאילו לא נסיבתה לקריבך, וכן קשה בעובדא דר' יוסי.

וכ' דלפון ר"צ"ל דעד כאן יכול לומר הכי אלא קודם העברת התנאי, שעדיין לא חל הנדר, אז יכול לומר אף שתלך יחשב כאילו לא הלכת, והנדר בטל אף אם ילך, אבל בהנהו עובדי שכבר עברו, וחל הנדר, שוב צריך התרה. אך א"כ צ"ע, דאף תנאי דקום עשה, אם נתלה בזמן, כגון קונם אם לא תתן לי למחר מאתים זוז, ועבר היום ולא נתן והנדר חל, נמי נימא דשוב לא תועיל אמירת הריני כאילו התקבלתי, וזה אינו נראה מסתמת הפוסקים. ונשאר בצ"ע. [ועיין בשלמי נדרים מאי דשו"ט בדבריו מסוגיא דלעיל טו].

כג. ומי שרי כי האי גוונא, אין והתניא וכו'.

כ' המאירי, ופירשו הטעם מפני שאין זה אלא כעין נדרי זירוזין, שאינו מדירה אלא כדי לזרזה שתעשה כרצונו וכו', ואין זה נדרי זירוזין לגמרי, אלא שדומין להם מעט, שאע"פ שכוונתם להעמיד דבריהם, אילו היו סבורים שלא ישמעו להם לא היו נודרים, ומתוך כך צריך פתח, אלא שמקילין בה לפתוח מן הנדר עצמו. ומעתה אין ללמוד מכאן שאם עבר הנודר בעצמו עם בשוגג עם במזיד, שיהא מותר לפתוח לו אילו היה יודע שיעבור אם היה נודר, ושיתירוהו בכך, שלא התירו באלו אלא מטעם שכתבנו, ואין ראוי לומר כן כשהוא בעצמו עובר על נדרו, וכן הוריתי בה למעשה, אע"פ שמקצת חבירי חלקו בה עלי, אלא שגדולי הדור הסכימו בה עמי.

כג. בר"ן ד"ה והיתר נדרים. ומשמע דיחיד מומחה דהפרת נדרים דומיא דמומחין דמועדי ה', מה התם בעיא סמוך הכא נמי בעיא סמוך. זהו דעת הרמב"ן ז"ל.

וז"ל הריטב"א, וכן יחיד מומחה דקאמרינן לאו היינו מומחה ממש דליהוי סמוך וכו', אלא מומחה דהכא היינו מומחה בתלמוד ובקי בהלכות נדרים דגמיר וסביר בכל דוכתא כגון ר"נ וחביריו, דהא גבי דינין וכל דוכתא דבעינן סמוך, אלקים כתוב בפרשה, וכאן לא כתיב אלא ראשי המטות, ומראשי המטות ילפינן יחיד מומחה וכו', וראשי המטות לא הוו סמוכים וכו'. ור' יהודה דקאמר ואחד מהם חכם, לאו חכם דגמיר וסביר בכל דוכתא, אלא חכם בהל' נדרים וכו'. וכן נראה ממש"כ רבינו בהלכות, אלא שלא בירר דין יחיד מומחה כל הצורך [ומבואר דנקט בדעת הרמב"ן ג"כ דא"צ סמוך].

כג. בר"ן ד"ה כיון דאמר. ובדין הוא דהו"מ לשינוי דאמר מדיר בחשאי וכו'.

והרא"ש [סי' ד'] כ' וז"ל, וא"ת מאי קשיא ליה, לימא שביטל בלחש כדי שלא ישמע חבירו, ופי' הר"ר אליעזר ממי"ץ, דאם ביטל בחשאי אין ביטולו ביטול, כיון דנדר בסתם, אע"פ שחשב בלבו שנדר על דעת תנאו, הוו דברים שבלב ולא הוו דברים, אבל אם ביטל בפרהסיא הוו דברים שבלב דמוכחיין, ומועלת מחשבתו לבטל הנדר. וכ' בקרב"נ [אות ל'], ואין להקשות אכתי וכו' יתנה בפרהסיא שלא בפניו ואח"כ ידירו, וי"ל דבעינן שיאמר התנאי בשעת הנדר כמש"כ הש"ך [בסי' רי"א סק"א], שאם יאמר התנאי מקודם, אם נודר אח"כ מבטלו לתנאי, ומה יועיל לו התנאי.

כג. והכי קתני, הרוצה שיאכל אצלו חבירו ומסרב בו ומדירו, נדרי זרוזין הוא.

וכ' המאירי, פירוש הדברים וכו' ר"ל שאם היה מסרב בו שיאכל עמו, והלה אומר קונם עלי ככר זה אם לא תאכל עמי, והלה משיב קונם עלי כך וכך אם אוכל, בין אכל בין לא אכל שניהם פטורין, שלא גמר זה דעתו בשעת הנדר להאכיל, ולא זה שלא לאכול, אלא שכל אחד מתכוין לזרז את חבירו להמשך לרצונו. ומ"מ יראה לי דוקא כשהקורא מתחיל בכך, שיועד הוא שרוב בנ"א נמנעים מלאכול אצל האחרים, ואינו גומר בדעתו להעמיד את דבריו אלא שמזרזו בכך, ואף זה עונתו כחכמתו ונודר שלא לאכול ג"כ לזרוזו שלא יתעקש בכך ולא בגמר דעת, אבל אם זה שמפצירין בו נודר תחילה, נדרו נדר, וכמו שפירשנו במסרב בו לאכול ואמר שבועה שאוכל דאכילנא משמע [לעיל טז]. ואין דנין אותו בזירוזין. [יעו"ש עוד].

כג. יעמוד בר"ה ויאמר וכו'.

כ' בת"י, י"א דדוקא נקט ר"ה, שמתוך שהוא יום הדין, גומר בלבו לבטל, וה"ה יוה"כ, ואע"פ שאמרו בצנעא, דעת מבורר היו ומוכח שגמר דעתו בביטולו. הרב ממי"ץ. וז"ל הריטב"א, יעמוד בר"ה, פי' לאו דוקא, שהרי אין קדושת היום גורמת, אלא תנאו גורמת, וה"ה בכל יום שירצה להתנות על הנדרים הבאים אחרי כן, אלא משום דקתני הרוצה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה, לא סגי דעביד אלא בר"ה אבל לאו דוקא. וביניה לנפשיה נמי מצי מתני בדיבור זה, אלא דאי עביד בפני שנים עדיף טפי משום חשד הרואים, שלא יחשדוהו כשיעבור על נדריו בתוך השנה, דלא ידעי בתנאיה, וכי מתני בפני שנים או שלשה, מפורסם מילתא ולא אתי לידי חשדא.

כג. אמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר.

כ' הרשב"א, ונראה דלאו דוקא שלא יהא זכור מתנאו כלל, אלא שאינו זכור שהתנה על פת, וכסבור שהתנה על יין, שכל זה בכלל נדרי שגגות הוא, ולא דמי להא דרבא דאמר ולא ידע ממה התנה, דהתם הוא דמסופק בפת עצמו ואפילו כן נדר עכשיו על הפת, וכיון שהיה מסופק על הפת ואפ"ה לא חשש לומר על דעת ראשונה אני עושה, סתמא דמילתא משום דבטליה לתנאיה לגבי האי נדר הוא, אבל כאן שהוא סבור שלא התנה על הפת כלל אלא על היין, ונמצא שעל הפת הוא שהתנה, הרי זה מותר, דהו"ל כנדרי שגגות ממש.

כג. אמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר.

כ' בקרן אורה, ומשמע דכל זמן שיזכור [ר"ל שיזכר] בתנאי, אפי' כמה ימים אחר הנדר, מ"מ יכול לבטל הנדר וכו'. ומסתפק אנכי עוד, אפי' כשיזכור התנאי ובלבו לבטלו ולקיים הנדר, אפשר ג"כ לאו כלום הוא, דהנדר כבר בטל ע"י תנאו, דאילו זכר אז [בשעה שנדר] התנאי, לא היה נודר.

אבל הרמב"ם ז"ל בפיהמ"ש כ' פירוש מחודש, דצריך שיזכור בתנאי תוך כדי דיבור אחר נדרו, אבל אם נזכר בתנאי אחר כדי דיבור, הנדר קיים. ולפי שיטה זו מתני' כפשטה, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר, היינו שיזכור את התנאי תכ"ד לנדרו. אבל פירוש זה מנין לו, הא זה דלא כאביי ודלא כרבא וכו'. ודברי הרע"ב ז"ל ג"כ צ"ע, דהוא ז"ל כ', ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר היינו בשעת הנדר ממש, ובלבו לקיים התנאי, וכבר כתבתי לעיל דבשעת הנדר ממש אמרינן דעקריה לתנאיה, ואפי' רבא מודה בזה, ולא מהני אלא שיאמר בפירוש ע"ד הראשונה אני נודר, והרמב"ם ז"ל בפיהמ"ש לא כתב אלא שנזכר בשעת הנדר דהיינו תכ"ד לנדר, אבל לא בשעת הנדר ממש וכו'. [יעו"ש שהאר"ך].

כג. בר"ן ד"ה ולענין הלכה. ונראה שמה שאומרים קצת קהלות ביוהכ"פ כל נדרי וכו', אלא שרבינו יעקב ז"ל היה מתקן הלשון וכו'.

והרא"ש [סי' ה'] הוסיף וז"ל, וגם כולוהו איחרטנא בהון" כלומר, אי אשכח ואדור, מעתה אני מתחרט עליהם ומתנה שיהו בטלין. וכ' בקרב"נ [אות ע'], דלפ"ז גרס"י "אחרטנא" לפיר"ת כמו למנהג קדמונים. אבל לתוס' [בד"ה תנא] שכ' דאין מועיל ביטול בר"ה אלא כשנתחרט עליו לאחר שנדר, הגירסא אי חרטנא בשתי תיבות.

כג. בר"ן ד"ה ולענין הלכה. ונראה שמה שאומרים קצת קהלות ביוהכ"פ כל נדרי וכו', ואין ראוי לומר כן כדי שלא יקלו ראש בנדריים, דהא תנא מסתם לה סתומי.

אבל הריטב"א כ' בשם ר"ת, דתקון הכי הדורות הראשונים משום עמי הארצות שרגילין בנדריים ועוברים עליהם בשוגג וכשנודרים אינם זוכרים תנאם דיוהכ"פ וכו', ובהכי ליכא בנדרא דידהו חששא, ומוטב שיהיו שוגגין ואל יהו מזידין [וצ"ב], ואע"ג דהכא אמרינן בגמ' דפרכיה רבא למאן דדרשיה בפירקא משום עמי הארצות, היינו בדידהו דהו חמירי להו נדרי לעמי הארצות, אבל השתא דקיל להו נדרי, הכי עדיף לן טפי,

ובמאירי כ', ויש מקילין בכך ר"ל לאומרו בלשון עתיד, ואע"פ שאמרו שאין מפרסמין אותם, וא"כ היאך אומרים אותם בביהכ"נ, האידנא קילי נדרי. או שמא לא אמרוהו אלא לחשש עמי הארץ, ועכשיו אין עמי הארץ מצויין כ"כ.

והראש [סי' ה'] מסיק דלא כר"ת וז"ל, מיהו נראה כמנהג הקדמונים, דלשון כל נדרי מוכיח שנתקן על הנדרים שעברו עליהם בשנה שעברה וכו', ומה שהקשה דבעינן חרטה, אגן סהדי שכל מי שעבר על נדרו, הוא מתחרט מעיקרו כדי להנצל מעונשו, ומה שהקשה דבעינן שלשה הדיוטות, הרי כל הקהל אומר אותו איש איש לבדו בלחש, וגם החזן נמי, הקהל מתירין לו, והוא דא"ר פפא צריך לפרט הנדר, הני מילי היכא שהנודר בא לפני החכם להתיר לו נדרו, אולי נדר על דבר מצוה ולא יתיר לו החכם [אבל בליל יוה"כ, אין דעת הקהל להתיר נדר על דבר מצוה. קרב"נ].

וז"ל התוס' רי"ד, ונ"ל מה שאנו אומרים "שנדרנו", וגם "מיוהכ"פ שעברנו ועד יוהכ"פ זה"ה הוא עיקר, וטעם הדבר הזה ולמה תיקנו הראשונים לומר כך בליל יוהכ"פ, משום דקיי"ל דעל כל עוונות שבתורה אם עשה אדם תשובה יוהכ"פ מכפר, וראו הראשונים ששום עוון אינו מעכב הכפרה שאם יעשה אדם תשובה שלא יהא יוהכ"פ מכפר, אך עון הנדרים [ש]אם נדר ליתן צדקה או הקדש, אין יוהכ"פ מכפר עד שישלם נדרו, שעל דבר שהוא מחוייב בדבר אין יוהכ"פ מכפר, כדתנן בכריתות [כה]. חייב חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יוהכ"פ, חייבין להביא לאחר יוהכ"פ, אלמא אין יוהכ"פ פוטר במה שהוא חייב, וה"ה אם חייב לקיים נדרו, אין יוהכ"פ מכפר לו לפוטרו עד שיקיים נדרו, ואם אדם זכור נדרו היה מקיימו, אבל אם נדר ושכח לא נמצא שהוא ענוש בעבור שהוא קשור בנדרו [בתמיהה], בעבור זה תקנו גאונים הראשונים לומר זה וכו'.

והנימוק"י מסיק, ויותר נראה לומר לפי המנהג והלשון הנהוג בו והכתוב בסדר רב עמורם ז"ל, שאין אומר כן לא בדרך [התרת] נדרים הקודמין, ולא בדרך תנאי לנדרים העתידיים, אלא שאומר כן דרך תפילה להקב"ה שלא יכשלו ושלא יענשו על הנדרים ועל השבועות שעשו בשנה שעברה ושיהיו שביטין ושביקין לפניו ית' כאילו לא היו, וזהו שנהגו לומר בסוף ונסלח לכל עדת בני ישראל, וכופלין אותן ג' פעמים כדרך היודי בציבור.

כג: בתוד"ה לא אמר. וה"ה נמי אם זכור לגמרי מביטולו, שאם אמר ע"ד הראשונה וכו', וא"ת ל"ל לרבא לדחוק וכו', וי"ל וכו'.

וז"ל המאירי, ואין דבר רבא מתיישבים בעיני לענין פירוש, שאף בזכור בבירור, אם אמר ע"ד הראשונה אני עושה, נדרו בטל, ומה בינה לחבירתה וכו'. ויש שאין גורסין בדברי רבא "ולא ידע ממה התנה", אלא שזכור בשעת הנדר שהתנה, וכל שאמר ע"ד ראשונה אני עושה, ביטל נדרו וכו'. אבל הראש"ש כ' וז"ל, אבל אם היה זכור הכל, אפי' אמר ע"ד הראשונה אני עושה, בטליה לתנאיה וקיימיה לנדריה, כי דבריו סותרין זה את זה, דאם הוא רוצה לקיים תנאו, למה הוא נודר, הלכך אזלינן בנדרים להחמיר ואמרינן שנדרו הוא עיקר, ומה שאמר ע"ד הראשונה אני עושה, דבריו בטלין.

וז"ל התוס' רי"ד, נ"ל דלא גרסי' ולא ידע ממאי התנה, והכין פירושא, רבא לא סבר להא דאביי, דאדרבא, אם אינו זכור בשעת הנדר תנאו הראשון, נדרו הוא נדר גמור, שמה מועיל התנאי שהוא קודם לנדר לעקור הנדר, החרטה שהיא אחר הנדר היא עוקרת הנדר, אבל התנאי שקדמו, מה כח יש לו לעוקרו, כיון שבשעה שנדר נדר בכל לב, אפי' הבעל שיש לו להפך נדרי אשתו תנן לקמן [עה]. האומר לאשתו כל נדרים שתדרי מיכן ועד שאבא ממקום פלוני הרי הן מופרין, ר"א אומר מופר וחכ"א אינו מופר, כ"ש בנדרים עצמו שאין לו כח להפך אותן, שאין תנאו מועיל כלום.

ומתני' כגון שהתנה בר"ה וכו' וזכור בשעת נדרו התנאי שעשה, ומאי דקשיא לך דאי זכור עקריה לתנאיה וקיימיה לנדריה, אמת ודאי דאי נדר סתם ולא אמר כלום לא בפיו ולא בלבו, שנדרו קיים, אלא כגון שאומר בלבו או בשפתיו בלחש שעל תנאי הראשון אני נודר, אז ודאי נדרו בטל, שהרי לא בכל דעת נדר, ולמה עושה נדרים הללו כיון שמבטלם בלבו, כדי לאיים בני ביתו או לזרז אותם, או לידור להרגים ולחרמים כדי להציל ממונו וכו'. יעו"ש.

כג: בראש"ש ד"ה פליגי רבנן. אע"ג דאמרינן [יבמות ס.] משנת רבא"י קב ונקי, דלמא הכא מסתבר טעמייהו דרבנן.

והר"ן כ' לקמן בסמוך [כד: בד"ה ת"ש] דאי פליגי עליה, אפשר דלא קיי"ל כוותיה, דיחיד ורבים הלכה כרבים, דהכלל דמשנת רבא"י קב ונקי לא נאמר אלא במקום דיחיד פליגי עליה, אבל היכא דרבים פליגי עליה, אפשר דהלכה כרבים אף כנגדו. ועיין בתו"ט פ"ב דכלאים [מ"ט] שכ', כל היכא דלא אתפריש טעמיה דרבא"י, לא קיי"ל כוותיה, הביאו הקרב"ן בפסחים פרק מקום שנהגו [סי' ח' אות צ'], וכו' ע"ז שזהו כלל חדש גדול. עכ"ל השלמי נדרים.

כד. ומודה רבא"י בהאי דנדרא הוי, דאמר ליה לא כלבא אנא וכו'.

הלבוש [סי' רל"ב ס"כ] הקשה, אלו נדרים האחרונים שאמרנו קונם אם אתה נוטל ממני וכו' או קונם שאם אין אתה נותן לי וכו', מאי שנא מן המזמין את חברו שיאכל עמי, שכתבנו [שם ס"ג] דחיישינן לנדר של זירוז ואינו נדר, אע"פ שאין זה אומר לו הריני כאילו אכלתי וכו', או כלום אתה עושה אלא לכבודי, זהו כבודי שלא אוכל עמך. [והט"ז [ס"ק ל"ד] כ', דאישתמיט מיניה דברי הגמ' שזכרנו, ועשה מזה קושיא מסברא דנפשיה ותיריך בחילוק בין מקבל מתנה למזמינו לאכול, והוא שלא כהלכה ע"פ הגמ' שזכרנו. אבל הש"ך בנקה"כ כ' שהלבוש ראה את הגמ', אלא דקשיא ליה כעין קושית הר"ן דא"כ רבא"י נמי דס"ל דהוי נדר זירוזין, אמאי לא נימא דלנדר גמור מתכוין כדי שחבירו יאמר לו כלום נדרת אלא לכבדני, הריני כאילו התקבלתי. יעו"ש].

ותירץ הלבוש, דודאי גבי מתנה שייך לומר זהו כבודי שלא אטול ממך, כלומר, תודה לה' כבר יש לי רב ואיני צריך לך, ואני מחזיק לך ע"ז כאילו קבלתי המתנה, ואין נוגע בזה בכבוד הנותן, כמו שאמר עשו ליעקב [בראשית ל"ב ט'], דודאי היתה כוונתו לכבדו בפניו ולא היה נוגע בכבודו, אבל במזמין, אם יאמר המוזמן זהו כבודי שלא אוכל עמך, הרי נוגע בכבוד המזמין, כאילו אמר לו שאינו ראוי שהוא יאכל עמו, והוי פוגע בכבודו, שהרי כן דרך העולם אפי' מלכים ושרים ויועצים, דרך ארץ שמכבדים אותם בסעודה באכילה ושתיה, והוא כבודם וכבוד המזמינים שאוכלים עמו, לכך אפי' בלא תשובת המוזמן אינו אלא נדר של זירוז, מה שאין שייך כאן [גבי מתנה] שאם לא ישיב לו כלום נדרת [אלא לכבודי] וכו', דילמא הך בקושטא קאמר ולנדר איכוין וכו'.

כד. בר"ן ד"ה זהו כבודי. שאתכבד יותר וכו', ואמרינן בירושלמי דר"מ וכו' פליגי נמי בהא.

וז"ל הרשב"א, כלומר, עיקר הנדר לא היה אלא שאתכבד עם הבריות על ידיך, שיראו שאני אדם חשוב שאתה נותן לי מתנה מרובה, זה כבודי גדול יותר, שאתה רוצה לתת לי, ושאני חשוב כ"כ שאיני רוצה לקבל מתנה וא"כ הרי נתקיים הנדר. ואין זה כאומר הריני כאילו התקבלתי כההיא דסיפא, אלא טפי עדיף, דהתם אינו מתקיים לגמרי הנדר על אותו דעת שנדר, שהוא נדר על דעת שיתן לו ממש מפני שהיה צריך להרווחה, והא לא איצטריך והוא מוחל אותם חביות וחסים שהתנה עליהם כאילו קבלם, ומשו"ה פליגי בה ר"מ, אבל בהא מודה ר"מ, לפי שעיקר הנדר לא היה מעיקרו אלא ע"ד כן ממש שיתכבד זה ע"י מתנתו, והרי הוא נתכבד ע"י כך יותר כשרצה ליתן ולא קיבל.

אבל בתוס' אמרו, דהכא רגילות הוא שיאמר הריני כאילו התקבלתי מפני שזהו כבודי, והלכך הויא התרה חשובה, ומשו"ה לא פליגי בה ר"מ, אבל בסיפא שרוצה ליתנו לו, בדוקא הוא נודר, ואין רגילות לומר הריני כאילו התקבלתי, ומשו"ה פליגי בה ר"מ. ומיהו בירושלמי אמרינן דחלוק היה ר"מ אף בראשונה וכו', עכ"ל הרשב"א.

כד. בר"ן ד"ה הריני. וכ' הרשב"א ז"ל, דדוקא בקיום מעשה וכו', דאפוכי מטראתא למה לי וכו'.

והרשב"א הוסיף, ואי קשיא לך, אי טעמא דמילתא משום אפוכי מטראתא וכאילו קיבל והחזיר, א"כ לגבי גיטין נמי אם אמר לה ע"מ שתתני לי מאתים וזו וחזר ואמר מחולין לך, דאסיקנא התם דאינו יכול למחול משום דלצערה קמכוין והא לא ציערה, מ"מ תיפוק ליה שאחר קבלתו יכול הוא להחזירם לה, לא היא, דמ"מ הרי נתכוון הוא שתצטער היא בנתינתם.

כד: נדרי הבאי.

הרא"ש פי' טעם ההיתר, כי דרך בנ"א לדבר כן, ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. אבל התוס' והנימוק"י ריש פרקין כ', דהני ארבעה דתני בפרקין, מותרין מחמת חסרון הלב דאנן סהדי שאין לבו שוה לפיו. וכ"כ תוס' כאן בקיצור.

כד: נדרי הבאי, אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים.

בירושלמי [הובא במלאכ"ש] פריך, אפשר שלא עבר בה כעולי מצרים, והא דוקליטנוס כד נחת תמן, נחת עמיה מאה ועשרים רבבן, אלא כינן קיימין בראיה אחת. ופי' הריטב"א, דהוא מילתא דלא אפשר, שאין העין שולטת לראות ששים רבוא בראיה אחת. [ולקמן דא"ל רבינא לרב אשי ודלמא קינא דשומשמני חזא וכו' כ' הריטב"א, דהא אפשר למיחזי ששים רבוא של נמלים בראיה אחת. אמנם המאירי פירש דילמא שומשמני חזא וכו', ר"ל קיבוץ של נמלים שהיו יוצאין מכנגד מצרים, ואסיק (שמה) [שמא] יוצאי מצרים, ואח"כ נשבע שראה חיל [של בנ"א] כהם, כלומר ושפיר קא משתבע]. [ולפ"ז באמת אין כוונתו לששים ריבוא שאפשר לראותם בראיה אחת, ד"י יוצאי מצרים" שאמר, אנמלים קאי דמנינא דידהו פחות מכך].

והרשב"א הביא דברי הירושלמי, וכ' ע"ז, ונראה דלאו למימרא דאי אמר על דבר שאפשר דהוי, כגון שאמר אם לא ראיתי כאן אלף איש והוא לא ראה אלף במספר, שהוא אסור, אלא בין כך ובין כך מותר, שלא נתכוון זה אלא לומר שראה כאן אנשים רבים ולא במספר מכוון, וכ"כ רב האי גאון ז"ל בתשובה. אלא מה שהוקשה להם בגמ' [לענין נחש כקורת בית הבד] ובירושלמי [לענין כעולי מצרים], לא על עיקר הדין, אלא אלישנא דמתני', היכי קרי להו הבאי, דהבאי משמע דבר שאי אפשר שהיה, כגון ערים בצורות בשמים, ומשו"ה מתמה היכי קרי לה הבאי, ומי לא הוי.

וז"ל המאירי, ושאלות אלו בתלמוד שלנו בנחש, ובתלמוד המערב בשתייהן, לא נשאלו לעיקר הענין, אלא על שהתנא קוראן לשון הבאי, אבל לעיקר הענין, אפי' לא הפליג בהבאי, כל שראה מקצת אף בדבר שאין בו

גוזמא, והוא מפליג ביותר, כגון שראה מאה אנשים ומספר במאתים, אף זה מותר, שכך הוא דרך העולם, ואין פיו ולבו שוין בנדרו. [ומה שהוסיף אף בדבר שאין בו גוזמא, לכאן תוס' והרא"ש פליגי עליה, דז"ל הרא"ש, כאדם שרואה דבר נפלא וגדול, ומוסיף לומר יותר ממה שראה, ול' תוס', דעבידי אינשי דמשתעי הכי כדי לאמת ולצדק את דבריהן, כשרואין מעשה אחד יותר ממה שרגיל להיות].

כד: אמר אביי דאמר שבועה שראיתי.

כ' הרשב"א, והלכך כיון שראה עם רב ונשבע שראה כעולי מצרים, אין כאן שבועת שוא ולא שבועת שקר, לפי שדרך העולם לקרות לעם רב עולי מצרים וכו'. ושבועות הבאי מותרות דקאמר, לאו מותרות ממש קאמר שיהא מותר לישבע כך לכתחילה, אלא פטור קאמר וכו'. ואפשר לומר נמי דאפי' לכתחילה מותר לישבע עליהם ע"ד מה שדרך העולם קורין לעם רב עולי מצרים, כיון שדרך לדבר כך.

כד: קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים.

השו"ע [בסי' רל"ב ס"ד] השמיט שתי תיבות אלו "בדרך הזה", וכתב רק קונם ככר זה אם לא ראיתי כעולי מצרים. וכ' ע"ז הט"ז [סק"ז] דמוכרח לגרוס "בדרך הזה", מדפריך בגמ' על [נחש] כקורת בית הבד והא הוה בשבור מלכא, ולא פריך על כיוצאי מצרים והא אפשר שראה כן, דהא איתא באו"ח [סי' רכ"ד ס"ה] הרואה ששים ריבוא מישראל ביחד [אומר ברוך וכו' חכם הרזים], אלא על כרחך לומר דמה שהוא אומר בדרך הזה היינו שמפורסם הוא שלא היו שם ששים ריבוא באותו דרך, אבל לגירסא שבשו"ע קשה מהגמ' שזכרנו. וכ' בשלמי נדרים, שיש ליישב גירסת השו"ע ע"פ המבואר בירושלמי [הו"ד בריטב"א ומאירי] דמתני' בראיה אחת קאמר, וכן יש לפרש דברי השו"ע. [וההיא דאו"ח, על כרחך שלא בראיה אחת, ואפ"ה מברך עליהם, דמ"מ יודע שמקובצים הם יחד אחר שראה מקצתם וחזר וראה מקצת האחר בשעה אחת].